

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

ผลของวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็นต่อคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะ

Effect of Fat Extraction Methods on Physico and Chemical Properties of Fat from
Rambutan Seed (*Nephelium lappaceum* L.)

กมลวรรณ สุขสวัสดิ์ (Kamolwan Suksawat)¹ อรวรรณ์ อุปถัมภานนท์ (Orawan Oupathumpanont)²

พิชญอร ไหมสุทธิสกุล (Pitthaon Maisuthisakul)³ เหมือนหมาย อภินทนาพงศ์ (Muanmai Apintanapong)⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาคูณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะด้วยวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าปริมาณร้อยละของผลผลิตที่ได้ของไขมันเมล็ดเงาะร้อยละ 35.67 ± 13.41 ไขมันที่ได้มีคุณสมบัติทางเคมี ดังนี้ ค่าเปอร์ออกไซด์ ค่าสaponification ค่าสารที่สaponification ไม่ได้ และค่าไอโอดีน มีค่าเท่ากับ 0.25 ± 0.05 (meq oxygen/kg oil), 180.04 ± 3.48 (mgKOH/g oil %), 0.33 ± 0.04 (%) และ 43.34 ± 1.12 (% iodine absorbed) ตามลำดับ และมีคุณสมบัติทางกายภาพ ดังนี้ ค่าสี $L^* a^*$ และ b^* มีค่าเท่ากับ 55.76 ± 0.27 , -0.21 ± 0.78 และ 27.05 ± 0.21 ตามลำดับ ค่าดัชนีหักเหของแสง และค่าจุดหลอมเหลว มีค่าเท่ากับ 1.46 ± 0.00 และ 55.00 ± 0.05 องศาเซลเซียส ตามลำดับ จากงานวิจัยนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตไขมันจากเมล็ดเงาะหรือจากเมล็ดพืชชนิดอื่น และเป็นทางเลือกในการนำไขมันไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น เบเกอรี่ต่อไป

คำสำคัญ: เมล็ดเงาะ ไขมัน วิธีสกัดเย็น การสกัดไขมัน

Abstract

The research was aimed to study physical and chemical properties of rambutan seed fat by cold extraction process via screw press. The obtained yield was 35.67 ± 13.41 %. Chemical properties of rambutan seed fat was as follows: peroxide value, saponification value, unsaponification value and iodine value were of 0.25 ± 0.05 (meq oxygen/kg oil), 180.04 ± 3.48 (mgKOH/g oil %), 0.33 ± 0.04 (%) and 43.34 ± 1.12 (% iodine absorbed) respectively. The physical properties expressed as $L^* a^*$ and b^* system were 55.76 ± 0.27 , -0.21 ± 0.78 and 27.05 ± 0.21 respectively. Refractive index and melting point were 1.46 ± 0.00 (nD) and 55.00 ± 0.05 (°C) respectively. Based on this research, can be used as industrial fats or as an alternative fat source in the food industry such as in bakery product.

Keywords: Rambutan seed, Fat, Cold extraction, Oil extraction

¹ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี kamolwan_s@mail.mut.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี parun_o@yahoo.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยทหารไทย mmeang@gmail.com

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยทหารไทย pichaon@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6 The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

ไขมันเป็นสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย แต่เราควรบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมในแต่ละวัน ไขมันมีทั้งชนิดที่มาจากสัตว์และมาจากพืช ในปัจจุบันผู้บริโภคนิยมบริโภคไขมันที่มาจากพืชเป็นส่วนใหญ่ (หมอชาวบ้าน, 2546) เพราะไขมันจากพืชเป็นไขมันไม่อิ่มตัว มีคอเลสเตอรอลน้อยกว่าไขมันจากสัตว์ และมีองค์ประกอบทางเคมีที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าไขมันจากสัตว์ เมล็ดงาเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นของเหลือทิ้งทางการเกษตรและจากโรงงานอุตสาหกรรมการแปรรูปกระป๋องที่มีมากถึงประมาณ 19,302 ตันต่อปี (กรมการค้าภายใน, 2557) และในเมล็ดงามีไขมันเป็นส่วนประกอบประมาณร้อยละ 37.1-38.9 (Augustin and Chua, 1988) ซึ่งถือว่าไขมันในปริมาณสูง ดังนั้นการผลิตไขมันจากเมล็ดงาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การสกัดไขมันโดยทั่วไปทำได้ 2 วิธี คือ การสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press และวิธีแบบร้อนโดยใช้ Soxhlet Extraction หรือการสกัดไขมันด้วยทำละลาย ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้สารเคมีที่มีชื่อเรียกว่า เฮกเซน และปิโตรเลียมอีเทอร์มากที่สุด แต่การสกัดไขมันด้วยตัวทำละลายละลายมีข้อเสียคือ ต้นทุนในการสกัดสูงเพราะตัวทำละลายมีราคาแพง ถึงแม้จะกลั่นแยกเอาตัวทำละลายกลับมาใช้ได้ก็อีกตาม แต่มีบางส่วนที่ระเหยหายไปด้วย ไขมันที่ได้ออกมาเป็นไขมันที่ไม่บริสุทธิ์ มักมีสารประกอบต่างๆ ปนอยู่มากมาย ต้องนำไปผ่านกระบวนการทำให้บริสุทธิ์ก่อนนำมาใช้มีการใช้เชื้อเพลิงสูง และมีกรรมวิธีการสกัดที่ยุ่งยากซับซ้อน (นิธิยา, 2548)

ดังนั้นการศึกษากการสกัดไขมันจากเมล็ดงาด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการสกัดไขมันเพราะต้นทุนการสกัดต่ำ ไม่มีกรรมวิธีการสกัดที่ยุ่งยากซับซ้อน และช่วยรักษาคุณภาพของไขมันที่ได้มากกว่าการสกัดไขมันวิธีอื่น ในการวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษาคูณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันจากเมล็ดงาด้วยวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดงาด้วยวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็น

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การเตรียมผงเมล็ดงา

นำเมล็ดงาที่เหลือทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมการแปรรูป โดยทำการคัดแยกสิ่งแปลกปลอมออก แยกเมล็ดงาที่สมบูรณ์นำมาทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาด แช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อเลาะเอาเยื่อและเปลือกสีน้ำตาลที่ติดเมล็ดออกให้หมด จากนั้นนำเมล็ดงาที่ได้วางให้สะเด็ดน้ำ นาน 15 นาที ชั่งน้ำหนักเมล็ดงาแล้วนำไปใส่ถาดอลูมิเนียมอบในตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส ดัดแปลงวิธีจาก (นัฐวี, 2551) จนกระทั่งเมล็ดงามีความชื้นประมาณร้อยละ 12 โดยน้ำหนัก (นิธิยา, 2548) เมื่อได้ความชื้นตามที่ต้องการนำเมล็ดงามาโม่แห้งให้ละเอียด โดยใช้เครื่องโม่แห้ง (Rotor Beater Mill) ยี่ห้อ Retsch GmbH แล้วจึงนำไปทำการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

2. การสกัดไขมันจากผงเมล็ดงา

นำผงเมล็ดงาที่ได้จากข้อ 1 มาทำการสกัดไขมันด้วยวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็น Screw Press โดยนำผงเมล็ดงาใส่ลงกรวยของเครื่องสกรูเพลส ยี่ห้อไทยนัต รุ่น TP-5 ซึ่งการบีบอัดแบบใช้เกลียวอัดนี้ผงเมล็ดงาจะถูกคั้นด้วยแรงผ่านเกลียวบีบเอาของเหลวออก ทั้งนี้ การส่งกำลังจากเพลาสู่เกลียวเป็นวิธีที่ทำให้เกิดการอัดสูง โดยที่เกลียวมีความห่างของเกลียวเท่ากับ 15 มิลลิเมตร การอัดจะเกิดขึ้นระหว่างเกลียวกับผนังกระบอกจึงทำให้มีความเสียดทานสูงระหว่างการบีบคั้นเป็นผลให้เกิดความร้อนเพิ่มขึ้น ซึ่งความร้อนนี้จะช่วยลดความหนืดของน้ำมัน ความจุในการทำงานของเครื่องอยู่ในระดับ 15-20 กิโลกรัมต่อชั่วโมง อัตราความเร็ว 25 รอบ/นาที กำลังที่ใช้ 220 โวลต์ และมีความลึกของกรวย 30 เซนติเมตร ในการทำงานของเครื่องเมื่อใส่ผงเมล็ดงาแล้วถูกส่งเข้าไปยังเครื่องอัดบีบเกลียวคู่ ทำการอัดและบีบผงเมล็ดงาทำให้ของเหลวหรือไขมันและของแข็งหรือกากแยกออกจากกัน โดยเส้นเกลียวทั้งสองหุ้มด้วยโครงตะแกรง ที่เป็นตะแกรงหยาบด้านนอกและมีตะแกรงละเอียดด้านในเพื่อแยกกากๆ จะออกทางปลายเกลียวด้านตรงกันข้ามด้านเข้า ส่วนของไขมันจะไหลออกมาตลอดแนวโครงตะแกรงจนเมล็ดงาหมดและได้ไขมันเมล็ดงา

หลังจากนั้นนำไขมันเมล็ดงาที่ได้จากการสกัดมาคำนวณหาปริมาณร้อยละของผลผลิตที่ได้ (% yield) และทำการวิเคราะห์คุณสมบัติ ดังนี้

2.1 คุณสมบัติทางกายภาพ

2.1.1 วัดค่าสี L* a* b* ด้วยเครื่อง HunterLab รุ่น MiniScan EZ

2.1.2 ค่าดัชนีหักเหของแสง (Refractive Index) ของไขมันเมล็ดงา ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS Cc 7 25 (1997) ค่าดัชนีหักเหของแสง คือ การวัดองศาการหักเหของลำแสงที่เกิดขึ้น เมื่อให้แสงผ่านจากตัวกลางหนึ่งไปยังอีกตัวกลางหนึ่ง ค่าดัชนีหักเหของแสงซึ่งมีประโยชน์ในการบ่งชี้ตรวจสอบชนิด คุณภาพ และความบริสุทธิ์ของไขมัน (นิธิยา, 2548)

2.1.3 จุดหลอมเหลว (Melting Point) ของไขมันเมล็ดงา ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS Cc 3 25 (2012) 3 จุดหลอมเหลว คือ เป็นค่าอุณหภูมิที่ไขมันได้รับความร้อนจะหลอมเหลวเปลี่ยนสถานะจากของแข็งเป็นของเหลวใส (นิธิยา, 2548)

2.2 คุณสมบัติทางเคมี

2.2.1 ค่าเปอร์ออกไซด์ (Peroxide Value) ของไขมันเมล็ดงา ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS Cd 8 53 (2003) ค่าเปอร์ออกไซด์ คือ เป็นค่าที่ใช้การวัดอัตราการเกิดปฏิกิริยา Lipid Oxidation ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดกลิ่นหืน (Rancidity) เป็นค่าที่บ่งชี้ถึงการเสื่อมเสียของน้ำมันและไขมัน และบ่งบอกถึงปริมาณออกไซด์ที่มีอยู่ในไขมัน (นิธิยา, 2548)

วิธีคำนวณ

$$\text{ค่าเปอร์ออกไซด์} = \frac{(S-B) \times \text{ความเข้มข้นของสารละลายโซเดียมไทโอซัลเฟต}}{\text{น้ำหนักของตัวอย่าง (กรัม)}}$$

เมื่อ S = Sample Titration (ปริมาตรโซเดียมไทโอซัลเฟต)

B = Blank Titration

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

2.2.2 ค่าสaponification (Saponification Value) ของไขมันเมล็ดเงาะ ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS TL 1a 64 (2009) ค่าสaponification คือ จำนวนของโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ที่ใช้ในการไฮโดรไลซ์ไขมันหรือน้ำมันอย่างสมบูรณ์จำนวน 1 กรัม (Bockisch, 1998)

วิธีคำนวณ

$$\text{ค่าสaponification} = \frac{(B-A) \times N}{M} \times 56.1$$

เมื่อ B คือ ปริมาณกรดไฮโดรคลอริกที่ใช้ในการไตเตรทกับแบลงค์ (มิลลิลิตร)

A คือ ปริมาณกรดไฮโดรคลอริกที่ใช้ในการไตเตรทกับตัวอย่าง (มิลลิลิตร)

N คือ ความเข้มข้นของกรดไฮโดรคลอริก (นอร์มัล)

M คือ น้ำหนักของตัวอย่าง (กรัม)

2.2.3 ค่าสารที่สaponification ไม่ได้ (Unsaponification Value) ของไขมันเมล็ดเงาะ ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS Ca 5a 40 (2009) ค่าสารที่สaponification ไม่ได้ คือ ค่าบ่งบอกถึงปริมาณสารที่ปนอยู่ในไขมันซึ่งเหลืออยู่หลังจากการทำ saponification (Sims and Kanuk, 1972)

วิธีคำนวณ

$$\text{ร้อยละปริมาณสารที่สaponification ไม่ได้} = \frac{100 \times A}{M}$$

เมื่อ A คือ น้ำหนักที่เหลือจากการทำปฏิกิริยากับด่าง (กรัม)

M คือ น้ำหนักของตัวอย่าง (กรัม)

2.2.4 ค่าไอโอดีน (Iodine Value) ของไขมันเมล็ดเงาะ ด้วยวิธีวิเคราะห์ AOCS Cd 1b 87 (2012) ค่าไอโอดีน คือ ตัวบ่งชี้ว่าไขมันมีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบอยู่ในโมเลกุล ค่าไอโอดีนสูงแสดงว่ามีปริมาณกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบมากและจะเกิดการหืนชนิด Oxidative Rancidity ได้ง่าย (นิธิยา, 2548)

วิธีคำนวณ

$$\text{ค่าไอโอดีน} = \frac{(B-A) \times N \times 12.69}{M}$$

เมื่อ B คือ ปริมาณโซโอสลเฟตที่ใช้ในการไตเตรทกับแบลงค์ (มิลลิลิตร)

A คือ ปริมาณโซโอสลเฟตที่ใช้ในการไตเตรทกับตัวอย่าง (มิลลิลิตร)

N คือ ความเข้มข้นของโซเดียมโซโอสลเฟต (นอร์มัล)

M คือ น้ำหนักของตัวอย่าง (กรัม)

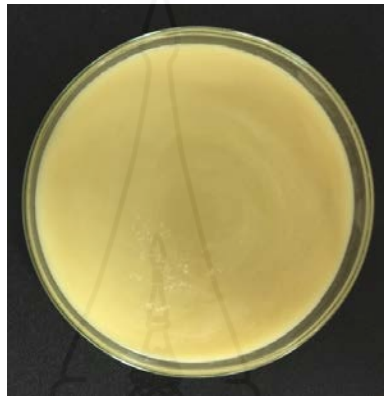

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

ผลการวิจัย

การศึกษาคุณสมบัติของไขมันจากเมล็ดเงาะ

การศึกษาคุณสมบัติของไขมันจากเมล็ดเงาะ ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมี ให้ผลดังแสดงในตารางที่ 1 และ 2

รูปที่ 1 ไขมันเมล็ดเงาะจากการสกัดด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press

1. การศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพ

การศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพ ได้แก่ ค่าปริมาณร้อยละของผลผลิตที่ได้ (% yield) ค่าสี L* a* b* ค่าดัชนีหักเหของแสง และค่าจุดหลอมเหลว ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณสมบัติทางกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press

คุณสมบัติทางกายภาพ	ผลการวิเคราะห์
ปริมาณร้อยละผลผลิตที่ได้ (g/100 g)	35.67±13.41
ค่าสี L*	55.76±0.27
ค่าสี a*	-0.21±0.78
ค่าสี b*	27.05±0.21
ค่าดัชนีหักเหของแสง (nD)	1.46±0.00
ค่าจุดหลอมเหลว (องศาเซลเซียส)	55.00±0.05

หมายเหตุ nD หมายถึง not detected

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

จากตารางที่ 1 พบว่า

1.1 ค่าปริมาณร้อยละของผลผลิตที่ได้ (% yield) ของไขมันเมล็ดงาหมีมีค่าร้อยละ 35.67 ± 13.41 เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาที่ใช้ตัวทำละลาย เฮกเซน และปิโตรเลียมอีเทอร์ ร้อยละ 37.25 และ 39.85 ตามลำดับ ซึ่งผลผลิตที่ได้มีปริมาณไขมันมากกว่า (วรรณรดา, 2553) ผลผลิตที่ได้ของการสกัดไขมันแบบเย็นมีค่าน้อยกว่าเพราะต้องใช้แรงบีบอัดที่สูงจึงจะได้ไขมันในปริมาณที่มาก (Augustin, 1988) ในทางกลับกันไขมันเมล็ดงาที่สกัดด้วยวิธีแบบเย็น ไขมันที่สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทำให้บริสุทธิ์ ไขมันที่ได้จะมีคุณภาพดีและคงสภาพเช่นเดียวกับเมื่ออยู่ในเมล็ด และไม่มีปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลงทางเคมีเกิดขึ้นกับไขมัน ไม่มีสารเคมี เจือปนหรือสารเคมีตกค้าง มีต้นทุนการสกัดต่ำ ไม่มีกรรมวิธีการผลิตที่ยุ่งยากซับซ้อน (นิธิยา, 2548)

1.2 ค่าสี L^* a^* และ b^* ของไขมันเมล็ดงาหมีที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับ 55.76 ± 0.27 , -0.21 ± 0.78 และ 27.05 ± 0.21 ตามลำดับ สีเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของไขมันได้ ไขมันแต่ละชนิดจะมีสีแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสารสีที่มีปนอยู่ในวัตถุดิบที่นำมาใช้สกัดไขมันๆที่มีสีเหลืองอ่อนจะมีคุณภาพดีกว่าไขมันที่มีสีเหลืองเข้ม (นิธิยา, 2548) ซึ่งไขมันเมล็ดงาหมีที่มีลักษณะเป็นสีเหลืองอ่อน ซึ่งมีลักษณะตรงกับไขมันทั่วไป เมื่อมองด้วยตาเปล่าอาจเห็นสีเหล่านี้ในระดับที่อ่อน จากรายงานการสกัดไขมันเมล็ดงาโดยใช้เฮกเซนเป็นตัวทำละลายมีค่าสี L^* a^* และ b^* มีค่าเท่ากับ 86.87, -2.00 และ 3.55 ตามลำดับ (วรรณรดา, 2553) จากค่าสี L^* a^* และ b^* ของไขมันเมล็ดงาหมีที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press ค่า L^* แสดงค่าความสว่าง มีค่าตั้งแต่ 0 (มืด) จนถึง 100 (ความสว่าง) มีค่าใกล้ 50 แสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดงาหมีมีความสว่างน้อย ค่า a^* แสดงค่าเป็นบวกจะให้ค่าความเป็นสีแดงและค่าเป็นลบจะให้ค่าเป็นสีเขียว จากค่า a^* ของไขมันเมล็ดงาหมีที่ติดลบแสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดงาหมีสีเขียวปนอยู่ด้วย และค่า b^* แสดงค่าเป็นบวกจะให้ค่าความเป็นสีเหลืองและค่าเป็นลบจะให้สีน้ำเงิน จากค่า b^* ของไขมันเมล็ดงาหมีค่าเป็นบวกแสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดงาหมีมีสีเหลือง

1.3 ค่าดัชนีหักเหของแสง ของไขมันเมล็ดงาหมีที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับ 1.46 ± 0.00 เป็นการวัดองศาการหักเหของลำแสงที่เกิดขึ้น เมื่อให้แสงผ่านจากตัวกลางหนึ่งไปยังอีกตัวกลางหนึ่ง ค่าดัชนีหักเหของแสงซึ่งมีประโยชน์ในการบ่งชี้ตรวจสอบชนิด คุณภาพ และความบริสุทธิ์ของไขมัน (นิธิยา, 2548) เมื่อเปรียบเทียบค่าดัชนีหักเหของแสงในไขมันเมล็ดงาหมีกับไขมันหรือน้ำมันชนิดอื่นๆ เช่น น้ำมันข้าวโพด น้ำมันละหุ่ง เนยโกโก้ และน้ำมันดอกทานตะวัน มีค่าเท่ากับ 1.465-1.468 1.473-1.477 1.453-1.458 และ 1.467-1.469 ตามลำดับ (Gunstone, 1986) พบว่าไขมันเมล็ดงาหมีมีค่าดัชนีหักเหของแสงใกล้เคียงกับไขมันชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีค่าใกล้เคียงกับค่าที่รายงานโดย Fuentes, Orti, Mendoza and Bazua (2010) และ วรรณรดา (2553) โดยรายงานค่าดัชนีหักเหของแสง มีค่าเท่ากับ 1.468 และ 1.469 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดงาหมีที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีความบริสุทธิ์เทียบเท่ากับไขมันชนิดอื่นๆ

1.4 ค่าจุดหลอมเหลว ของไขมันเมล็ดงาหมีที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับ 55.00 ± 0.05 องศาเซลเซียส ค่าจุดหลอมเหลวเป็นอุณหภูมิที่ไขมันได้รับความร้อนจะหลอมเหลวเปลี่ยนสถานะจากของแข็งเป็นของเหลวใส ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดงาหมีจุดหลอมเหลวของ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

กรดไขมันที่เป็นองค์ประกอบของกลีเซอไรด์ จุดหลอมเหลวของกรดไขมันจะลดลง เมื่อกรดไขมันนั้นมีความไม่อิ่มตัว (นิธิยา, 2548) ค่าจุดหลอมเหลวที่อุณหภูมิสูงอาจประกอบด้วยไตรกลีเซอไรด์ที่มีการจัดเรียงตัวของผลึกที่มีความคงตัวมากหรือไตรกลีเซอไรด์ที่ประกอบด้วยกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูงและมีสายโซ่คาร์บอนที่ยาว และเมื่อมีค่าจุดหลอมเหลวที่อุณหภูมิต่ำอาจประกอบด้วยไตรกลีเซอไรด์ที่มีการจัดเรียงตัวของผลึกที่มีความคงตัวน้อยหรือไตรกลีเซอไรด์ที่ประกอบด้วยกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูงและมีสายโซ่คาร์บอนที่สั้น จากการวิจัยโดย Yanty (2013) โดยรายงานว่าการจุดหลอมเหลวของไขมันเมล็ดเงาะ มีค่าเท่ากับ 39.2 องศาเซลเซียส แสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีจุดหลอมเหลวที่ใช้อุณหภูมิไม่สูงมากนัก และบ่งบอกถึงไขมันเมล็ดเงาะมีองค์ประกอบของกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัว

2. การศึกษาคุณสมบัติทางเคมี

การศึกษาคูณสมบัติทางเคมี ได้แก่ ค่าเปอร์ออกไซด์ ค่าสaponification ค่าสารที่สaponification ไม่ได้ และค่าไอโอดีน ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คุณสมบัติทางเคมีของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press

คุณสมบัติทางเคมี	ผลการวิเคราะห์
ค่าเปอร์ออกไซด์ (meq oxygen/kg oil)	0.25±0.05
ค่าสaponification (mgKOH/g oil %)	180.04±3.48
ค่าสารที่สaponification ไม่ได้ (%)	0.33±0.04
ค่าไอโอดีน (% iodine absorbed)	43.34±1.12

จากตารางที่ 2 พบว่า

2.1 ค่าเปอร์ออกไซด์ (Peroxide Value) ของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับ 0.25±0.5 (meq oxygen/kg oil) ค่าเปอร์ออกไซด์เป็นค่าที่ใช้การวัดอัตราการเกิดปฏิกิริยา Lipid Oxidation ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดกลิ่นหืน (Rancidity) เป็นค่าที่บ่งชี้ถึงการเสื่อมเสียของน้ำมันและไขมัน และบ่งบอกถึงปริมาณออกไซด์ที่มีอยู่ในไขมัน สารเปอร์ออกไซด์จะเกิดขึ้นในไขมันหรือน้ำมันอย่างช้าๆ ในระหว่างที่ถูกเก็บให้สัมผัสกับอากาศ ค่าเปอร์ออกไซด์มีค่ามาตรฐานที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กับองค์การอนามัยโลก (WHO) กำหนดไว้ว่าไม่ควรเกิน 10 milliequivalent oxygen ต่อน้ำมัน 1 กิโลกรัม (meq oxygen/kg oil) ถ้ามีค่าเปอร์ออกไซด์เกินไม่ควรใช้ในการบริโภค ซึ่งค่าเปอร์ออกไซด์ของไขมันเมล็ดเงาะที่มีค่าต่ำแสดงให้เห็นว่าการเกิดออกซิเดชันในไขมันเมล็ดเงาะได้น้อย (นิธิยา, 2548) และค่าเปอร์ออกไซด์ของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press ยังมีค่าอยู่ในช่วงมาตรฐานกำหนด จากการรายงานของ ฤติวรรณ (2540) พบว่า ค่าเปอร์ออกไซด์ของการสกัดไขมันเมล็ดเงาะโดยใช้เฮกเซนเป็นตัวทำละลาย มีค่าเท่ากับ 2.61 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเปอร์ออกไซด์ไขมันเมล็ดเงาะที่ได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press ค่าเปอร์ออกไซด์ที่ใช้เฮกเซนเป็นตัวทำละลายให้ค่าเปอร์ออกไซด์มากกว่า ซึ่งจะทำให้ไขมันที่สกัดด้วยตัวทำละลายเกิดกลิ่นหืนได้มากกว่าไขมันที่ได้จากการสกัดด้วยวิธีแบบเย็น

2.2 ค่าสaponification Value (Saponification Value) ของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับ 180.04 ± 3.48 mg KOH/g oil จากการวิเคราะห์หาค่าค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นว่าการกดไขมันที่เป็นองค์ประกอบในโมเลกุลของไตรกลีเซอไรด์มีน้ำหนักโมเลกุลจึงมีจำนวนโมเลกุลของไตรกลีเซอไรด์ต่อหน่วยน้ำหนักเป็นจำนวนน้อย และใช้ต่างปริมาณน้อยในการเกิดปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส (Bockisch, 1998) นอกจากนี้ค่าสaponification Value วิเคราะห์ได้ยังมีค่าแตกต่างจากค่าที่รายงานโดย Mohibbe (2005), Fuentes (2010) & Yanty (2013) โดยรายงานค่าสaponification Value ของไขมันเมล็ดเงาะ มีค่าเท่ากับ 191.4, 186 และ 182.1 ตามลำดับ แตกต่างกันอาจเกิดจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ สายพันธุ์ สภาพแวดล้อมในการเจริญเติบโต แหล่งที่ปลูก สารเคมีที่ใช้เป็นตัวทำละลาย และวิธีการสกัด

2.3 ค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ ของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับร้อยละ 0.33 ± 0.04 ค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ซึ่งบ่งบอกถึงปริมาณสารที่ปนอยู่ในไขมันซึ่งเหลืออยู่หลังจากการทำ สaponification (Sims and Kanuk, 1972) โดยปกติไขมันจะมีค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ปนอยู่ไม่เกินร้อยละ 2 (นิธิยา, 2548) ซึ่งพบว่าไขมันเมล็ดเงาะมีสารที่ปนอยู่ไม่เกินมาตรฐาน และค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ของไขมันเมล็ดเงาะมีสารที่ปนอยู่ในปริมาณที่น้อย และยังมีค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ที่ใกล้เคียงกับค่าที่รายงานโดย Yanty (2013) โดยรายงานค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ของไขมันเมล็ดเงาะที่สกัดด้วยเฮกเซน มีค่าเท่ากับร้อยละ 0.5 เมื่อเปรียบเทียบกับ ค่าสารที่สaponification Value ไม่ได้ ของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press พบว่าปริมาณสารที่ปนอยู่ในไขมันเมล็ดเงาะมี คำน้อยกว่าใช้เฮกเซนเป็นตัวทำละลาย

2.4 ค่าไอโอดีนของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีค่าเท่ากับร้อยละ 43.34 ± 1.12 (g of iodine/100 g oil) ค่าไอโอดีนเป็นตัวบ่งชี้ว่าไขมันมีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบ อยู่ในโมเลกุล ถ้าค่าไอโอดีนสูงแสดงว่ามีปริมาณกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบมากและจะเกิดการหืนชนิด Oxidative Rancidity ได้ง่าย (นิธิยา, 2548) นอกจากนี้ค่าไอโอดีนที่วิเคราะห์ได้ยังมีค่าใกล้เคียงกับค่าที่รายงานโดย Mohibbe (2005), Fuentes (2010) & Yanty (2013) โดยรายงานค่าไอโอดีนของไขมันเมล็ดเงาะมีค่าร้อยละ 44.2, 47 และ 50.3 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงไขมันหรือน้ำมันชนิดอื่นที่มีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบในปริมาณสูง เช่น เนยโกโก้ น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม และน้ำมันเนื้อปาล์ม มีค่าไอโอดีน คือ ร้อยละ 33-40, 6-11, 50-55 และ 13-23 ตามลำดับ (Gunstone, 1986) ดังนั้น ค่าไอโอดีนในไขมันเมล็ดเงาะมีค่าค่อนข้างสูงแสดงให้เห็นว่าไขมันเมล็ดเงาะมีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวเป็นองค์ประกอบอยู่ในปริมาณมาก (นิธิยา, 2548)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

สรุปผลการวิจัย

การสกัดไขมันเมล็ดเงาะด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press ค่าปริมาณร้อยละของผลผลิตที่ได้ (% yield) ของไขมันเมล็ดเงาะมีค่าร้อยละ 35.67 ± 13.41 ซึ่งได้ผลต่ำกว่าการสกัดด้วยตัวทำละลายซึ่งปริมาณผลผลิตที่แตกต่างกันนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากความแตกต่างของแหล่งวัตถุดิบ และการสกัดด้วยวิธีแบบเย็นต้องใช้แรงบีบอัดที่สูงจึงจะได้ไขมันในปริมาณมาก

การศึกษาคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะ พบว่า ค่า L^* a^* และ b^* มีลักษณะเป็นสีเหลืองอ่อน ซึ่งตรงกับลักษณะไขมันทั่วไป มีความบริสุทธิ์เทียบเท่ากับไขมันชนิดอื่น และไขมันเมล็ดเงาะมีคุณสมบัติที่โดดเด่น คือ เป็นไขมันที่มีองค์ประกอบของกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวในปริมาณสูง มีระดับการเกิดออกซิเดชันของไขมันต่ำ มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีลักษณะตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกำหนดสุลักษณะของอาหาร มอก.205-2543 (กระทรวงสาธารณสุข, 2543) จากคุณสมบัติดังกล่าวอาจนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตไขมันจากเมล็ดเงาะ และเป็นทางเลือกในการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น ใช้ทดแทนหรือใช้ร่วมกับไขมันที่ใช้ในผลิตภัณฑ์ขนมอบ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press มีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความครบถ้วนมากขึ้น ดังนี้

1. ควรศึกษาคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะของแต่ละพันธุ์เงาะ เช่น เมล็ดเงาะพันธุ์สีชมพู เมล็ดเงาะพันธุ์สีทอง และเมล็ดเงาะที่ผสมหลายพันธุ์ เพื่อมาเปรียบเทียบกับเมล็ดเงาะพันธุ์โรงเรียน
2. ควรศึกษาวิธีการสกัดไขมันวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องอัดแบบไฮดรอลิกเพื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติทางเคมีและทางกายภาพของวิธีแบบเย็นโดยใช้เครื่องบีบน้ำมัน Screw Press

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าภายใน. (2558). สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2558, จาก <http://www.oae.go.th/main.php?filename=index>.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2543). มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมการผลิตไขมันและน้ำมัน. เอกสาร มอกที่ 205-2543. สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ.
- นิธิยา รัตนพานนท์. (2548). วิทยาศาสตร์การอาหารของไขมันและน้ำมัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นัฐวี ธีรณานนท์. (2551). การศึกษาการนำเมล็ดเงาะจากอุตสาหกรรมการผลิตเงาะกระป๋องมาใช้ในการผลิตเป็นไบโอดีเซล. เทคโนโลยีพลังงาน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- วรรณรดา ศิริสมพงษ์. (2553). การสกัด สมบัติทางเคมีและกายภาพของไขมันเมล็ดเงาะ. วิทยาศาสตร์การอาหาร. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- หมอชาวบ้าน. (2546). บทความสุขภาพน่ารู้. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2559, จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/1662>.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

- ฤดีวรรณ บุญยรัตน์ และคณะ. (2540). การสกัดและวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีของน้ำมันจากเมล็ดพืชบางชนิดในภาคเหนือตอนล่าง. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม. พิษณุโลก.
- Augustin, M.A. and B.C. Chua. (1988). Composition of Rambutan Seeds *Pertanika*. 11(2), 211-215.
- Bockisch, M. (1998). Fats and Oils Handbook. AOCA Paess. Nahrungsfette and Ole.
- Fuentes, J.A., Ortiz, G.C., Medel, F.P. and Bazua, C.D. (2010). *Composition, phase behavior and thermal stability of natural edible fat from Rambutan (Nephelium lappaceum L.) Seed*. *Bioresource Technology*. 101, 799-803.
- Gunstone, F.D., Harwood, J.L. and Padley, F.B. (1986). The Lipid Handbook. Chapman and Hall. New York.
- Mohibbe, M., Waris, A. and Nahar, N.M. (2005). Prospects and potential of fatty acid methyl esters of some non-traditional seed oils for use as biodiesel in India. *Biomass and Bioenergy*. 29, 293-302.
- Sims, R., Fioriti, J. and Kanuk, M. (1972). Sterol additives as polymerization inhibitors for frying oils. *Journal of the American oil Chemists' Society*. 49. 298-301.
- Yanty, N.A.M., Jaladeen, M.N.M., Kamariah, L. and Hasanah, M.G. (2013). Physico-Chemical Characterisation of the Fat from Red-Skin Rambutan (*Nephelium lappaceum L.*) Seed. 62(6), 335-343.

